

Wellicht herinnert u zich van 'Doe maar' het liedje 'Pa'. Eenmaal het huis uit denkt een jongen terug aan zijn beklemmende, burgerlijke opvoeding.

*"Knoop je jas dicht, doe een das om, was eerst je handen,  
Kam je haren, recht je schouders, denk aan je tanden,  
Blijf niet hangen, recht naar huis toe, spreek met twee woorden,  
Stel je netjes voor, eet zoals het hoort en zeg U"*

Zelden hebben we trouwens zoveel vermaningen, aansporingen gehoord als in deze coronatijd: 'Was je handen tot bloedens toe', zei premier Rutte. Gelukkig maakte hij het niet zo bont als de rabbijn die zei: 'Wie zonder het afspoelen der handen eet, is als iemand, die bij een hoer ligt'. Terugkomende van de markt moest een grote reiniging plaats vinden, want juist daar was een grote kans dat men met onreinen in aanraking kwam.

En zo zijn we van de lichamelijke onreinheid bij de religieuze onreinheid beland. 'Onrein' – wie een dode had aangeraakt. Een menstruerende vrouw, varkensvlees. Taboes: geschreven en ongeschreven. Soms terug te leiden op een hygiënisch verstandig gedrag, soms is die er niet. Een orthodoxe rabbijn zei: 'Nederlanders vragen naar de zin of het nut. Wel, de zin van zo'n gebod is dat de Eeuwige iets onrein verklaard heeft'.

In ons Schriftgedeelte gaat Jezus met de Farizeeën hierover de discussie aan. Zijn onze tradities werkelijk terug te voeren op het gebod van God? Dat is trouwens niet slechts een interne, Joodse discussie. Het is nog niet zo vreselijk lang geleden dat Katholieken en protestanten hun eigen 'tradities' hadden waaraan niet getornd mocht worden. Niet eten tot je ter communie ging, aflaten verdienen door in de Goede Week vaak naar de kerk te gaan. En protestanten: geen theaterbezoek, niet gemengd zwemmen, niet dansen. Een kind moest zo snel mogelijk na de geboorte gedoopt worden, terwijl moeder nog in het kraambed lag.

Bij Katholieken en Protestanten was men ook geobsedeerd door de seksualiteit. Ik citeer uit een Geref. Kerkblad (1921): "Hoe zullen wij elkaar leren kennen, indien wij niet vertrouwelijk samen kunnen zijn?" Antwoord: 'Vooraleerst is daar het gezellig verkeer in den veiligen familiekring. Wilt ge eens met elkander alleen zijn, dan biedt een aangename wandeling daartoe uitnemende gelegenheid; al wandelende, kunt ge zóó vertrouwelijk met elkander spreken, dat ge elkaar hoe langer hoe meer leert kennen en begrijpen. Tenslotte is er ook nog wel eens een kwartiertje voor het 'wijs bij de lui en mal om een hoekje'. Menigeen met mij weet bij ervaring, dat men een genoeglijken verkeeringsstijd kan hebben zonder de donkerheid van den nacht, die wel bevorderlijk is voor den hartstocht, maar niet voor de reine en kuische liefde. Tien uur is een mooie tijd om naar huis te gaan'.

We kunnen daar nu over lachen, maar het waren pogingen om het leven als gelovige te structuren. 'Alles is mij geoorloofd', schrijft de apostel, 'maar niet alles is nuttig'. En bij dat 'nut' gaat het ook over de kunst van het samenleven en het getuigenis naar buiten. Om het 'anders zijn' dan de wereld. Een katholieke traditie die ik in Brabant leerde kennen en op mij als protestant indruk maakte: Bij de maaltijd drukte de gastvrouw het brood tegen zich aan en kraste er met het mes een kruis overheen. Zo werd het als het ware 'geheiligd', apart gezet. Een gewone maaltijd, maar een godsgeschenk. Heel wat van de kerk vervreemde mensen denken later met warmte terug aan religieuze tradities van thuis. Samen naar de nachtmis, de zegen van vader/moeder bij het slapen gaan. Of het 'Ik ga slapen'. Samen uit de bijbel lezen. Ze hebben zich er tegen af gezet en nu is er niets meer over. De vraag blijft: hoe maak je kleingeld van de grote opdracht van de Schrift: getuige zijn, anders zijn, de Naam heiligen?

Zo komen we bij Jezus spreken over de tradities van mensen.

De Farizeeën wilden de gewone gelovigen helpen de 613 geboden van de TeNaCH (ons 'Oude Testament') na te leven. Maar omdat de geboden soms moeilijk zijn en moeilijk toepasbaar in allerlei situaties, zagen zij het als hun opdracht de geboden te interpreteren en nader te preciseren. Het systeem dat daaruit voortkwam noemt de Jood 'Halacha' (wandel). De strenge Farizeeën zeiden: 'Wie de Schrift uitlegt in tegenspraak met de Halacha heeft geen deel aan de toekomstige wereld'. Om hun uitleg extra gezag te geven, trachtte men de bepalingen van de Halacha tot op Mozes, maar in ieder geval tot op Ezra, terug te voeren. De **Talmoed** is de neerslag van dit eeuwenlange proces van interpretatie en actualisering van het gebod.

Ten aanzien van de cultische 'onreinheid' kende men bv vele graden van onreinheid. Er was ook precies vastgelegd op welke wijze men 'besmet' kon worden: door aanraken, door dragen, door druk (zitten, liggen) en doordat iets onreins (voorwerp of persoon, bv een melaatse) in een ruimte binnenkomt. Een Farizeeër werd al verontreinigd als hij bv op de kleren zat van iemand die niet volgens het gebod leefde.

Niet-Joden hoefden zich niet aan de Halacha te houden. Zij zijn slechts gebonden aan het zg Noachitisch Verbond dat inhoudt: Verbod om afgoden te dienen, de Heilige Naam te misbruiken, moord, onzedelijk gedrag, diefstal en onmenselijk gedrag (bv het eten van levende dieren). En positief het gebod tot het stichten van rechtbanken en het uitoefenen van een rechtvaardig beleid. Het is best te begrijpen dat de Farizeeën populair waren bij de gewone man. Mensen willen vaak weten: wat mag en wat mag niet? Wat fijn als er dan een rabbi is of een dominee die je 'mores leert'. Maar steeds weer gebeurt het dat 'geloof' verwordt tot een pakket voorschriften en geboden. En dat een gemeenschap van gelovigen verandert in een vereniging van keurmeesters van elkaars geloof. De liefde tot God is een zaak van het hart, maar vraagt om een expressie daarvan in onze omgang met de naaste en de wereld.

Om hart en handen gaat het. Het gebeurt nog steeds dat het Oude en Nieuwe Testament tegen elkaar worden uitgespeeld. Uiterlijke wetbetrachting tegenover innerlijke vernieuwing door de Geest. Maar vandaag hoorden we – opnieuw – dat Israël geroepen wordt God lief te hebben en hem met hart en ziel te dienen. 'Besnijdt daarom uw hár', klinkt het hier en ook bij de profeten. In de Thora wordt de weg gewezen die God zelf gaat in zijn omgang met de mensen. Er is geen aanzien des persoons bij hem en Hij is onomkoopbaar. Hij neemt het op voor weduwen, wezen en vreemdelingen en zo moeten ook wij ons hart laten spreken. Geen wonder dat Paulus de gedurfd oproep doet om 'het voorbeeld van God te volgen, als kinderen die Hij liefheeft' (Ef. 5:1). Gods keuze voor Israël sluit anderen niet buiten, maar trekt hen in de kring van licht. Zo gebeurt God onder ons.

Deuteronomium: in al zijn wegen te wandelen (dat u de weg volgt die Hij wijst, NBV). (ook bij Paulus). Besnijdt uw hart! (voorhuid uws harten). Liefde: geen gevoel, maar recht doen – brood en kleding geven aan de vreemdeling. En vergeet niet de opwekking waarmee Mozes afsluit in vs. 21: Zing zijn lof, Hij is uw God. (NBG51 – Hij is uw lof en Hij is uw God). Er zingt een lied in ons. Zoals er vrede in ons is (Paulus: Hij is onze vrede). Het geheim van de 'overflow'. Tenslotte: Jezus zegt: leef niet angstig. Onrein wordt een mens niet door wat van buitenaf komt, maar door wat Freud het 'onbewuste' noemde: de kookpot van driften, begeerten, zelfbedrog. Daartoe zijn de Schriften gegeven aan de gemeenschap: samen ontdekken wat in het heden de liefde dient, de gemeenschap opbouwt, de wereld bewoonbaar maakt. De Schriften zijn geen privé-eigendom. Ze zijn aan de gemeenschap gegeven, ja, de gemeenschap vormt er zich omheen. Als twee of drie de Thora bestuderen, is de Sjehina in hun midden. Er is daarom volgens de rabbijnen ruimte voor zeventig uitleggingen van de Schrift. Niet om elkaar daarmee vliegen af te vangen, maar om je verwonderen over de ruimte van het gebod. En los te laten wat jezelf en anderen in de benauwdheid voert. De vraag is niet wat er mag of niet. De vraag is wat er van de kerk (gemeente) uitgaat, als de kerk uitgaat? Wat het betekent om gezegend van hier te gaan.

